

VISUOMENĖS
IR VERSLO
PLĖTROS
INSTITUTAS

Laisvės g. 16-21, LT-68306, Marijampolė
Tel.: +370 643 98771, el. pašto adresas: info@vvpi.lt, www.vvpi.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 304169851

Lietuvos savivaldybių asociacijai

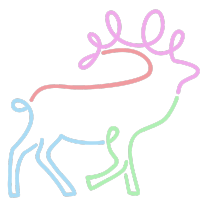
2025-08-28 Nr. VVPI-25/828-1

REKOMENDACIJA DĖL STEREOTIPŲ MAŽINIMO IR ŽMOGAUS TEISIŲ UGDYMO STIPRINIMO JAUNIMUI

Visuomenės ir verslo plėtros institutas (toliau - VVPI) aktyviai dirba su jaunimu, skatindamas jų dalyvavimą įvairiose veiklose – nuo savanorystės ir verslumo skatinimo iki socialinės įtraukties ir pilietiškumo ugdymo. VVPI vykdo tarptautinius jaunimo mainus, jaunimo stovyklas, įvairius tarptautinius projektus, stiprindamas švietimo ir su jaunimu dirbančių bendruomenių, organizacijų ir įstaigų ryšius bei bendradarbiavimą. Mūsų vykdomos programos apima mentorystę, mokymus, diskusijas ir praktinius užsiėmimus, siekiant ugdyti jaunimo ir su jaunimu dirbančių asmenų kompetencijas bei įgalinti juos veikti vietos ir tarptautiniu mastu.

VVPI ypatingą dėmesį skiria žmogaus teisių ugdymui ir sąmoningumo stiprinimui tarp jaunų žmonių. VVPI inicijuoja ir įgyvendina edukacines veiklas, skirtas stereotipų mažinimui, kritinio mąstymo ugdymui bei pagarbos žmogaus orumui stiprinimui. Šiose veiklose akcentuojama, kad jaunimas turėtų galimybę gauti patikimą, mokliškai pagrįstą informaciją, lavinti gebėjimą suprasti visuomenės įvairovę bei ugdyti vertybes, grindžiamas pagarba sau ir kitiems. Tokiu būdu VVPI prisideda prie ilgalaikio tikslo – kurti atviresnę, tolerantiškesnę ir demokratinėmis vertybėmis grįstą visuomenę.

Svarbu pabrėžti, kad mokyklinio amžiaus jaunimo pasaulėžiūra, požiūris į save, aplinkinius ir žmogaus teises formuojasi ankstyvame gyvenimo tarpsnyje, todėl ugdymo turinys ir aplinka yra lemiantys veiksniai. Šiame amžiuje itin svarbu, kad jaunuoliams būtų pateikiama aktuali, mokliškai pagrįsta ir pagarba grįsta informacija, o ne neapykanta skatinantys naratyvai. Jei tokioje asmenybės formavimosi aplinkoje dominuoja stereotipai ar niekuo nepagrįsta neapykanta, kyla rizika, kad jaunimui susiformuos diskriminacinės nuostatos lyties bei įvairių mažumų

VISUOMENĖS
IR VERSLO
PLĖTROS
INSTITUTAS

Laisvės g. 16-21, LT-68306, Marijampolė
Tel.: +370 643 98771, el. pašto adresas: info@vvpi.lt, www.vvpi.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 304169851

atžvilgiu. Tokios nuostatos gali riboti jaunimo galimybes suprasti visuomenės įvairovę, mažinti pagarbą kitam žmogui ir silpninti jų gebėjimą integruotis į Europos Sąjungos deklaruojamų demokratijos, įvairovės ir lygybės principų pagrindu veikiančią visuomenę.

Tyrimai patvirtina, kad stereotipų įsišaknijimas tiesiogiai veikia socialinę sanglaudą. 2023 m. Eurobarometro apklausa atskleidė, kad trečdalis Lietuvos gyventojų jaustųsi nepatenkinti, jei jų kolega darbe būtų LGBTI+ bendruomenės narys, o ketvirtadalis nenorėtų dirbti kartu su romų tautybės asmeniu¹. Tai rodo, jog visuomenėje vis dar egzistuoja giliai įsitvirtinęs neigiamas požiūris į tam tikras grupes, ir galima numanyti, kad regionuose šie skaičiai yra dar aukštesni². Žmogaus teisių temomis inicijuotos apklausos rodo, kad daugiau nei pusė gyventojų sutinka, jog mokiniams turėtų būti pateikiama informacija apie įvairias seksualines orientacijas ir kelių lyčių tapatybes, tačiau ugdymo įstaigos dažnai atsisako apie tai kalbėti, remdamosi tradicinėmis bendruomenės nuostatomis³.

Neformaliojo švietimo programos yra itin svarbios sprendžiant šią problemą, nes jos sudaro galimybę jaunimui neformalioje aplinkoje diskutuoti, užduoti rūpimus klausimus ir gauti argumentuotą, faktais pagrįstą informaciją. Pasak žmogaus teisių mokymų vadovės P. Drėgvaitės, net mažuose miesteliuose mokyklų bendruomenėse vaikai drįsta klausti apie LGBT+ bendruomenę, nors valstybiniu lygmeniu tokios temos dažnai marginalizuojamos⁴. Tokiose situacijose ypač svarbu, kad jaunimas išgirstų aiškia, mokliškai pagrįstą žinią, kad kiekvienas žmogus yra vertingas ir turi teisę į orumą, nepaisant lyties ar priklausymo mažumai.

¹ *Apklausa: labiausiai Lietuvoje diskriminuojami romai ir LGBTI+ asmenys*

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2181515/apklausa-labiausiai-lietuvoje-diskriminuoja-mi-romai-ir-lgbtiplus-asmenys>

² *Žmogaus teisių problemos regionuose: čia jos dar skaudesnės ir gilesnės*

<https://www.lrytas.lt/gyvenimo-budas/psichologija/2022/05/20/news/zmogaus-teisiu-problemos-regionuose-cia-jos-dar-skaudesnes-ir-gilesnes-23421044>

³ *Tylėti negalima kalbėti: LGBT* moksleivių balsas Lietuvos mokyklose*

<https://manoteises.lt/straipsnis/tyleti-negalima-kalbeti-lgbt-moksleiviu-balsas-lietuvos-mokyklose/>

⁴ *Paulina Drėgvaitė. Kol suaugę bijo, paaugliai nesulaukia pagalbos*

<https://manoteises.lt/straipsnis/paulina-dregvaite-kol-suauge-bijo-paaugliai-nesulaukia-pagalbos/>

VISUOMENĖS
IR VERSLO
PLĖTROS
INSTITUTAS

Laisvės g. 16-21, LT-68306, Marijampolė
Tel.: +370 643 98771, el. pašto adresas: info@vvpi.lt, www.vvpi.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 304169851

Svarbu pabrėžti, kad VVPI nesiekia pakeisti jaunimo mąstymo ar primesti vienos vertybių sistemos. Pagrindinis siekis – sudaryti sąlygas, kad jaunuoliai turėtų galimybes mokytis, suvokti ir suprasti skirtingas socialines realybes, o kartu ugdytų pagarbos sau ir kitiems vertybes. Ugdymo procesas turi būti orientuotas į informacijos suteikimą ir kritinio mąstymo skatinimą, o ne į nuostatų keitimą prievartos būdu. Todėl rekomenduojama užtikrinti, kad jaunuoliams būtų prieinama visa reikalinga informacija, padedanti ugdyti sąmoningumą bei supratimą apie įvairialypę visuomenę, kurioje kiekvienas asmuo yra vertingas.

Moksliniai tyrimai rodo, kad stereotipinės nuostatos turi ilgalaikių pasekmių jaunimo raidai ir socialiniam įsitraukimui. 2023 m. Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL paskelbė moksleivių apklausą, kurioje nustatyta, kad nuo 2017 m. smarkiai padidėjo LGBT jaunuolių patiriamos patyčios, dažnesni fiziniai išpuoliai ir psichologinis nesaugumas mokyklose. Vilniaus universiteto lektorės dr. Ernestos Platūkytės atlikta analizė parodė, kad dažniausiai šias problemas jaunuoliai sprendžia vieni, nes pedagogai neretai nesikiša ar net patys prisideda prie homofobinių patyčių⁵. Tai rodo ne tik mokyklos bendruomenės atsakomybės stoką, bet ir būtinybę diegti platesnes edukacines priemones regionuose.

Be to, tyrimai apie Lietuvos gyventojų nuostatas žmogaus teisių klausimais rodo, kad trūksta informacijos apie teisių turinį ir jų apsaugos mechanizmus. „Spinter tyrimų“ 2024 m. apklausoje 30 % respondentų teigė, jog Lietuvoje labiausiai pažeidžiama teisė į žodžio laisvę, o 33 % – teisė į teisingą teismą. Tai liudija apie fragmentišką suvokimą, kas sudaro žmogaus teisių visumą. Tokia žinių stoka ypač aktuali regionuose, kur mažiau prieinama įvairiapusė žiniasklaida, o informacijos srautas dažniau perteikia konservatyvius naratyvus.

Jaunimo sąmoningumo ugdymas žmogaus teisių srityje yra esminė priemonė siekiant užtikrinti demokratinės visuomenės tvarumą. Jaunimas, turintis galimybę dalyvauti diskusijose, kritiškai vertinti stereotipus ir suvokti

⁵ Ekspertės: LGBT moksleivių padėtis Lietuvos mokyklose blogėja
<https://www.tv3.lt/naujiena/gyvenimas/ekspertes-lgbt-moksleiviu-padetis-lietuvos-mokyklos-e-blogeja-n1267757>

VISUOMENĖS
IR VERSLO
PLĖTROS
INSTITUTAS

Laisvės g. 16-21, LT-68306, Marijampolė
Tel.: +370 643 98771, el. pašto adresas: info@vvpri.lt, www.vvpri.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 304169851

lygybės bei įvairovės principus, yra atsparesnis neapykanta kurstantiems naratyvams. Be to, jis geba konstruoti pozityvią socialinę tapatybę ir formuoti sveikus tarpusavio santykius. Ugdant sąmoningumą ankstyvame amžiuje, galima užkirsti kelią stereotipų įsišaknijimui, kuris vėliau tampa sunkiai pakeičiamu socialiniu modeliu.

Atsižvelgiant į tai, Lietuvos savivaldybėms rekomenduojame kryptingai plėtoti ir finansuoti neformaliojo švietimo programas, skirtas žmogaus teisių ir lygybės tematikai, integruoti kritinio mąstymo ugdymo metodikas bei sudaryti finansavimo galimybes, sąlygas ir erdves diskusijoms jaunimo organizacijose, mokyklų bendruomenėse ir regioniniuose forumuose. Ypač svarbu užtikrinti, kad tokiose veiklose dalyvautų kvalifikuoti jaunimo darbuotojai, pedagogai ir žmogaus teisių ekspertai, gebantys profesionaliai vesti diskusijas ir atremti diskriminacinius naratyvus. Taip pat būtina skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp mokyklų, savivaldybių administracijų, nevyriausybinų organizacijų ir vietos žiniasklaidos, siekiant koordinuoto poveikio stereotipų mažinimui.

Įgyvendinus šias priemones, tikėtina, kad ilgainiui sumažės stereotipų bei diskriminacijos atvejų jaunimo tarpe, sustiprės jaunimo kritinio mąstymo gebėjimai, pagerės psichologinė gerovė ir tarpusavio santykiai. Be to, regionuose bus sukurta ilgalaikė terpė nuosekliai diskusijai apie žmogaus teises tarp jaunimo ir savivaldybių sprendimų priėmėjų, taip stiprinant demokratinę kultūrą bei visuomenės darną.

VVPPI pabrėžia, kad stereotipų mažinimas ir žmogaus teisių sąmoningumo ugdymas jaunimo tarpe yra ilgalaikis procesas, reikalaujantis kompleksinių priemonių. Svarbiausia – užtikrinti, kad jaunuoliai turėtų galimybes mokytis, suvokti ir suprasti skirtingas patirtis bei ugdytusi pagarbą sau ir kitiems asmenims. Tik tokiu būdu įmanoma užauginti atvirą, tolerantišką ir įtraukią jaunąją kartą, pasirengusią gyventi demokratinėje, lygybės ir pagarbos žmogaus teisėms principais grindžiamoje visuomenėje.

Direktorius Vladas Polevičius